

Tetkik Heyeti Amirlikleri (THA)

İşgal Devletleri'nin faaliyetleri karşısında, Anadolu içerisindeki istihbarat ve istihbarata karşı koyma ihtiyacına cevap vermesi amacıyla Temmuz 1920'de faaliyetlerine başlayan Askerî Polis Teşkilatı, bazı personelinin gizliliğe riayet etmemesi ve yetkilerini aşması nedenleriyle yerini 1 Nisan 1921'de Tetkik Heyeti Amirlikleri (THA)'ne bırakmıştır. Gizliliği birinci prensip olarak benimsemesi öngörülen bu yeni teşkilatın oluşturulmasında, Askerî Polis Teşkilatında temayüz etmiş personelden de faydalanılmıştır. Askerî Polis Teşkilatında personel kaynaklı olarak yaşanan sorunların aşılması amacıyla ve ağır işleyen yapının yeniden düzenlenmesiyle ortaya çıkarılan THA ile Ordu istihbaratının etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır. Askerî Polis Teşkilatındaki kadro ve şube adedi azaltılarak, THA'nın yapısı oluşturulmuş ve en yüksek amirin yüzbaşı rütbesinde olması benimsenmiştir. THA, İstihbarat faaliyetlerini 20 Aralık 1920 tarihli "Askerî Polis Teşkilatı Vazife Talimnamesi"ne göre yürütmüştür. Fevzi (Çakmak) Paşa tarafından yayımlanan 20 Aralık 1920 tarihli bu talimatnamede yer alan görevler;

"-Cephe geri bölgelerinde düşmanın casusluk faaliyetlerinin ve propagandasının önlenmesi,

-Düşman gizli teşkilatlarının ülkede karışıklık çıkarmasına mani olunması,

-Düşman tarafına haber toplamak üzere gönderilecek kişilerin tespit ve temin edilmesi,

-Harp mıntıklarında genel emniyetin sağlanması için sahillerden, hudut bölgelerinden ve cephelerden gelecek bütün şahısların tahkik/tefkik edilmesi ve icap ederse tevkif edilerek mahkemelere sevkinin sağlanması,

-Hıyanet-i Harbiye Kanunu'na göre durumları şüpheli olanların ve casuslukları söz konusu olanların delilleri ile birlikte mülki makamlara teslim edilmesi,

-Harp mıntıkası dâhilinde ilgili askerî komutanlardan izin almak suretiyle propaganda yapılması,

-Harp mıntıkası haricindeki limanlara gelecek sivil ahaliye müdahale edilmemesi," şeklindedir.

Merkez Ordusu Komutanlığı ile haberleşmenin zaruri olduğu durumlarda, THA teşkilatının varlığını ve faaliyetlerini deşifre edecek şekilde unvan ve imza kullanılmaması, onun yerine, buldukları şehirlerdeki yetkili komutanlıkların durumuna göre "merkez, mevki veya mıntika kumandan muavinliği" unvanıyla haberleşmesinin emredilmiş olması, Askerî Polis Teşkilatında meydana gelen gizliliğin korunmasındaki zafiyetlerin önlenmesine yöneliktir. Ankara, THA'nın kuruluşu ile istihbarat alanındaki dağınkılığa son vererek, kendi bünyesinde çeşitli çalışmaları yürüten Askerî Sansür Müdüriyetleri, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi, İzmir Hat Komiserliği gibi kuruluşları koordineli çalıştırmak arzusunda olmuştur. Ancak bu koordineli çalışma, anılan kuruluşların ortaklaşa bir komisyon şeklinde faaliyette bulunmaları anlamında değildir. Anadolu'nun birçok yerinde teşkilatlanmış, tamamen müstakil ve Askerî Polis Teşkilatı'nın devamı niteliğinde bir müessese olan THA'nın, bölgelerindeki bazı askerî ve mülki makamlarla iş birliği yapmaları söz konusudur. THA şubesi açılmayan veya geçici olarak bilgi toplanan bölgelerde, istihbarat heyetleri oluşturularak, bunlardan istifade yoluna gidilmiştir. İstihbarat faaliyeti için o bölgedeki şubelerden personel görevlendirildiği gibi, diğer kuruluşlarla da iş birliği yoluna gidilmiştir. Örneğin; Muğla'da askerlik şubeleri, Isparta'da polisler, Denizli'de Sarayköy Jandarması, Söke'de ise mutasarrıflık emrinde olmak üzere İzmir'de görev yapan altı kişilik bir grup istihbaratı sağlamakla görevlendirilmiştir. THA şubeleri, Askerî Polis Teşkilatı şubeleri gibi sorumluluk alınan bölge büyüklükleri ve alanlarındaki istihbarat faaliyetlerinin yoğunluğuna göre, kadro büyüklüğü açısından üç

kategori hâlinde tertiplenmiştir. 1 Nisan 1921 tarihinden geçerli olmak üzere kurulan THA'nın faaliyetlerine 22 Haziran 1922 tarihinde son verilmiştir. Teşkilatın topyekûn bütün birimlerinin kapatılmasının gerekçelerini Garp Cephesi Komutanlığı'nın bağlı birliklerine yazdığı emirlerde açıkça görmek mümkündür. Söz konusu gerekçeler, "Teşkilatın ve personelin gizliliğinin kalmaması, yapılması gereken vazifelerde istenilen seviyeye ulaşılamaması, verilen görevlerin tam olarak yapılamaması, bütçeden alınan yüksek ödeneğe karşın yapılan işlerin bunun karşılığı olmayışı" şeklindedir. Askerî Polis Teşkilatı ile THA'nın kapatılma gerekçeleri hemen hemen aynıdır. Kapatılması sonrasında, THA'nın yaptığı istihbarat, propaganda, takip ve araştırma görevleri, Ordu Kurmay Başkanlıkları'na bağlı olarak çalışan İstihbarat Şubeleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Bu görevin yerine getirilmesinde; "Çeşitli kademelerdeki istihbarat şubelerinde THA'da görev yapmış güvenilir, kabiliyetli subay ve memurlardan görevlendirilmesi suretiyle azami ölçüde istifade edilmesi, güvenilirliği tespit edilen tecrübeli personelin, casusluk, propaganda, karşı propaganda, araştırma gibi işlerde görevlendirilmesi, yerine göre seyyar olarak da vazife yapmaları, hususi memur olarak kabul edilen bu kişilerin tanınmalarına azami derecede dikkat edilmesi" hususları öngörülmüştür.

Serdar YURTSEVER

KAYNAKÇA

Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arş., K..725, G.75, B.5.

BALCIOĞLU, Mustafa, **Millî Mücadele'de Merkez Ordusu**, A. Ü., Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1990.

DEMİREL, Emin, **Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler**, IQ Kültür-Sanat Yay., İstanbul 2002.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, S 52, 1965, Ves. No.1205.

İLTER, Erdal, **Millî İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi**, Ankara 2002.

KIZILER, Fikret, **Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Kadar Türk İstihbarat Teşkilatları ve Konuya İlişkin Bibliyografya Denemesi**, Ankara 1995.

Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara 1993.

PEHLİVANLI, Hamit, **Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı**, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara 1992.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/tetkik-heyeti-amirlikleri-tha/?pdf=3331> adresinden erişilmiştir